

A DIASZPÓRA LELKIPÁSZTORI SZOLGÁLATA – ÚJ UTAKON

REFLEXIÓK A COVID-JÁRVÁNY UTÁNI ÚJRAÉPÍTÉSRŐL

FORRAI TAMÁS GERGELY SJ

Absztrakt

A magyar lelkipásztori ellátás az elmúlt évszázadban a diaszpóráközösségek egyik pillére volt. Az elmúlt évtizedek fokozódó szekularizációt és asszimilációt hoztak magukkal. Mindezt helyenként alaposan felgyorsította a Covid-járvány alatti hosszú és a pasztorációs lehetőségeket radikálisan beszűkítő bezártság. Az írás a diaszpóra lelkipásztori közegének és ezzel szolgálatának lehetséges gyökeres megváltozását vizsgálja három szempontból: a) a torontói katolikus közösség múltjának és jelenének konkrét tapasztalatain keresztül; b) áttekintve a diaszpóralét, az identitás megőrzésének elvi feltételeit; c) végül különös figyelmet fordítva a formálódó új, hibrid világ adta kihívásokra. Bár konkrét, előremutató lehetőségeket is megfogalmaz, alapvetően inkább a megkülönböztetésre épülő reflexió általános, új szemléletére kíván felkészíteni.

Kulcsszavak: diaszpóra-lelkipásztorkodás, Covid-hatások, újraépítés az új normában

A múltra építjük a jövőt

Ferenc pápa többször arra biztatta a papokat, hogy olyan pástorok legyenek, akik bírják a „juhok szagát”, amikor a hittől távoli emberek közé viszik Krisztust. De mit tegyünk abban az új világban, ahol a Zoom-kapcsolat éppen a „szaglás” e képességét veszi el tőlünk? Írásomban a diaszpóra lelkipásztori közegének és ezzel szolgálatának lehetséges radikális megváltozását vizsgálom. Ezt a torontói Szent Erzsébet egyházközség múltjának és jelenének konkrét tapasztalataiból kiindulva, a diaszpóralét, az identitás megőrzésének elvi feltételeit

vizsgálva teszem, különös tekintettel a formálódó, velünk maradó, hibrid poszt-Covid-világ adta kihívásokra.

Valódi romantikus történet az, ahogy 1928-ban egy fiatal magyar fogorvos egy torontói rendezvényen magyar szavakra lett figyelmes.¹ Megszólította a magyarul beszélőket, megismerkedtek: e néhány lelkes hívő ember vágyából született meg a katolikus közösség gondolata. Lépésről lépésre (sőt néha egyet hátralépve) haladtak: otthonról kaptak papot, különböző helyeken béreltek találkozásra, misézésre és – éppen belecsúszva a világválságba – a rászoruló magyarok megsegítésére alkalmas helyet. Évtizedekig kitartóan hordozták vágyukat, hogy saját templomuk legyen.

És akinek van víziója a jövőről, az kap hozzá segítséget is. Mivel az előkészítetlenség miatt a magyar papok nem sokáig maradtak Torontóban, a heroikus kezdés leghosszabban szolgáló, legáldozatosabb papja az angol anyanyelvű Fr. Leo Austin volt. Maga a helyi érsek látta annyira meggyőzőnek a közösség szándékát, hogy megígérte: amennyit a közösség összegyűjt a templomra, azt az egyházmegye megduplázza. Így végül 1944 tavaszán felszentelhettük az első templomunkat a belvárosban. A hosszú, megfeszített munka látható eredménye lett a saját templom. Az ezzel megszülető stabilitás közösségteremtő hatása tette lehetővé, hogy a templom körül növekedni kezdtek a lelkeségi és kulturális csoportok.

Ekkortól a jezsuita közösség vált a növekedés motorjává. Mindszenty József bíboros torontói látogatása során kifejezetten kérte, hogy magyar közösséget magyar pap szolgáljon. Így hívták meg a (szintén emigrációba kényszerült) jezsuitákat, akik 1949-től kísérik a közösséget. Miért őket? Egyrészt mert Kanada őslakosainak megtérítésében és az ország felfedezésében négyszáz évvel korábban a jezsuita szerzetesek játszottak úttörő szerepet, és máig sok területen látnak el szolgálatot. Másrészt azért, mert ebben az időben nyert teret odahaza a kommunista egyházüldözés, amelynek a szerzetesek, köztük is a jezsuiták kezdetektől fogva kiemelt célpontjai voltak. A háború utáni években külföldre sodródott nagy magyar közösségek ellátására így nagy számban „szabadultak fel” az üldözött szerzetesek. A jezsuiták kapták meg a kanadai magyarság lelkipásztori ellátásának szervezési feladatait. Vancouver, London, Courtland, Hamilton és Montreal mellett Torontóban is ők vállalták a helyi közösségek szolgálatát majd fél évszázadra. Nagyot lendített az ügyön, hogy az emigrációs magyar jezsuita központ is Torontóban kezdett kialakulni, főleg, amikor itt nyílt meg a noviciátus a rendi utánpótlás képzésére.

Egy diaszpórában működő plébániának kezdettől három területen kell segítenie a magyar családokat: az egzisztencia építésében, illetve a keresztény hit és a magyar kultúra megőrzésében. Az új egzisztencia felépítésében a közösségi hálón túl Torontóban rengeteget se-

1 – A legátfogóbb történeti monográfia: Kostya, 1994.

gített a karitás, illetve a saját kis hitelszövetkezet, főleg azon évtizedekben, amikor itt még nemigen létezett erős állami szociális támogatórendszer. A hit átadását segítette a sokszínű lelki élet, a hitoktatás, a ministráns- és ifjúsági programok sora. Magyar kultúránk megőrzését legjobban a Szent Erzsébet Magyar Iskola és két cserkészcsapatunk szolgálta, amelyek stabilan álltak közösségi és kulturális programjaink mögött: a magyarok otthonát találták az idegen földön.

Éppen ez a plébániai „háló” biztosított erőteljes dinamikát, és segített újabb és újabb célokat kitűzni. A nagy számban érkező 56-os menekültek adtak újabb lökést, amely világossá tette az igényeket és az azokra válaszoló terveket. A város növekedésével új kihívást jelentett, hogy a templom körüli magyar negyedet elkezdtek feltölteni a fokozatosan betelepülő kínaiak. A földrajzi besorítottság feszültségére 1984–85-re új válasz született: új, nagyobb, egységes koncepciójú, jobban megközelíthető és modern plébániai központot épített közösségünk. Ez a magyar diaszpórát összefogó vízió sokáig tudott célt adni, motiválni, közösséget építeni, mert kétfókuszú volt: a lelki és a nemzeti közösség mellett egyaránt elköteleződött.

Reflexió: mire tanít kilencvenéves történetünk?

Az alapítás kilencvenedik éve lehetőséget adott arra, hogy friss szemmel tekintsünk környezetünkre, és meghatározzuk „a következő kilencven év” programját. Láthatóan két – a leírások alapján megkülönböztethető – szakasza van közösségünk történetének:

1928-tól az 1990-es évek elejéig a közösségnek láthatóan volt célja, szinte évente „látványosan született valami”. 1928-ban a plébánia megalapítása, 1944-ben az első saját templom megvásárlása, 1985-ben az új templom felépítése: ez volt a közösség fejlődésének három sarokköve.

1989 nemcsak Kelet-Közép-Európában, de itt is felgyorsította a változásokat. A plébániai statisztika 1992–93-ban mutat mennyiségi csúcsot, azóta folyamatosan gyorsuló – egy-két láthatóan megterhelt időszakban hirtelen – eséssel a közösség számszerűsíthető életének minden területén.

Ekkorra alapvetően meggyengült a közös vízió a jövőről, hogy hol is képzelet el magát a magyar közösség akár csak tíz év múlva is. Vízió nélkül pedig nem lehet élni.

Az 1990-es évek elejétől a közösségnek (a korábbiakhoz képest) mintha nem lenne célja, legalábbis nincs „növekedés”, sokkal inkább az elérték fenntartása jellemző. Az addig eltelt évtizedek célját (új, funkcionális templom és iskolaépület) elértük, illetve az összetartó „ellenség” (a kommunizmus) eltűnt... A korábbi víziót két mélyben történő változás alapjaiban kezdte ki, anélkül, hogy ezt a közösségek idejében észrevették volna. A kanadai

társadalom megdöbbentően gyors kulturális átalakulása, amely harcos liberalizálódást hozott, ekkorra már komoly változásokat idézett elő. A magyar rendszerváltás pedig – akkor talán még nem is érezhetően – alapvetően változtatott meg sok mindent az emigráción belül: eltűnt az addigi „ok”, a kommunista ellenség, amely elég erős közös értékalapot adott a különben nagyon szétagolt emigrációban. A külső ellenségkép hatása a világi kulturális intézményekre még inkább érvényes volt, mint a keresztény közösségekben. Korábban ez nagyon sokakat távol is tartott a kulturális intézményektől. A politikai, nyelvi, generációs megosztottság sokáig az egyik gátja volt a növekedésnek vagy akár a fenntartható fejlődés kiépítésének. A kintről hozott vagy bent kreált ellentétek, viták csak mostanra csitulnak el, márpedig ez elsődleges feltétele a közösség normális életének (Wilkes, 2001).

A kanadai átalakulás másik lényeges tényezője (az 1989-es rendszerváltás mellett) az 56-os nemzedék fokozatos térvészése és kihalása. Tagjai, amellet, hogy megöregedtek, az újmagyarok érkezésével jelentőségük fokozatosan csökkent. Kitartásuk a hajdani értékek (a szolidaritás, a magyar katonaság tisztelete, a szabad haza és az érte vállalt önfeláldozás, az élet vagy a javak feláldozása) mellett az újonnan érkezettek számára nem tisztelendő példa, hanem egy letűnőben lévő kor jele, amely a mai haszonszerzéshez, a Kanadában való megtapadáshoz nem ad korszerű mintát... Mára az is érezhető, hogy a kivándorlás már egészen más alapon történik, más motivációval és célokkal. Az újonnan érkezők már nem úgy jönnek el, hogy soha nem térnek vissza, nem klasszikus disszidensek, inkább időnként hazalátogató, anyagi-kényelmi indíttatású ingázók... Ezért kanadai nemzeti öntudatuk, de torontói magyar öntudatuk is más, gyengébb, fél szemmel mindig hazakacsintanak, a legapróbb dolgokat tekintve is kapcsolatban maradnak az otthon maradtakkal, igazából nem szakadnak külföldre, inkább előretolt helyőrségként élnek. Ugyanakkor a kilencvenes évek anyaországi fiataljainak nemzettudata, a kommunizmusellenesség megszűnésével politikai elkötelezettsége és érdekes módon az elnyomatásból kikerülve (a liberalizálódás „most már mindent szabad” érzésével) az egyházak vonzása és kommunizmus alatti megtartóereje is csökken. Ezért más az újmagyar, mint a régi, és sokkal nehezebb építeni rá. Figyelemre méltó, hogy a magyar kormány diaszpórapolitikája, a magyarsághoz, mint „világnemzethez” tartozás és a hazatelepülés erősítése végső soron a helyi diaszpórák gyengüléséhez, a kormányhajóhoz való (anyagi) kötődés miatt önálló emigrációs víziójuk és főleg öngondoskodásuk, autonómiájuk elvesztéséhez vezet(het). Vízió nélkül – sok helyen – a pénzügyi fenntarthatóság lett a legfőbb mérce. Két fájdalmas példát említenék. A diaszpórában máshol is jellemzően fontosak a parkok és táborhelyek, melyek közösségépítő szerepet töltek be. Nálunk ilyen volt a torontói Loyola Park, ahol három jubileumi cserkésztábort is tartottak (az 1975-öst ezerkétszáz cserkessel és több mint ezerháromszáz vendéggel, ez volt a Külföldi Magyar Cserkészszövetség legnagyobb jubileumi tábora; az 1980-as volt a

második „torontói” jubileumi tábor, 1176 cserkésszel; az 1990-es pedig a harmadik, 650 cserkésszel). A közösségépítő szerep ellentétébe és maradandó ellenségeskedésbe fordult, amikor a parkot a rendszerváltás után konzultáció nélkül eladták, és az árát a magyarországi egyházi újjáépítést segítve hazaküldték. Hasonló tapasztalat volt, amikor a bevétel növelését, az iskolaépület hétközi kiadását célzó bérleti döntések miatt 2016-ban úgy tűnt, talán végleg elvesztettük az emigráció legnagyobb magyar iskoláját, illetve az erős cserkészetet és ezzel a jövőt jelentő fiatal családokat.

Reflexió a Covid-járvány előtti helyzetben

A plébánia tudatosan először 2009-ben szembesült azzal, hogy hatalmas változások elé néz: a hívők változnak, öregednek-fogynak, a magyarul beszélők eltűnnek. Az 1992–1993-as fordulat óta a plébánia valamennyi (!) mutatója felgyorsult tévesztést jelezett. Az új vezetés már ekkor a fiatalok megszólítására helyezte a hangsúlyt. A lekipásztori terv egyik részlete a plébánia 2009-es évkönyvéből így fogalmazza meg a feladatot: „Fel kell karoljuk azokat a magyar fiatalokat, akikben még él a magyarsághoz való tartozás érzése, még akkor is, ha már nem beszélük a nyelvet. Meg kell adni a lehetőséget, hogy a szentmisék teljes értékű résztvevői lehessenek, hogy családjukkal együtt élvezhessék a gazdag magyar hagyományokat, hogy bekapcsolódhassanak és tovább őrizhessék [...] értékeinket...” Ennek fontos állomása volt a tudatos, erősebb lelkeségi jelenlét az iskolában, új lelkeségi programok behozatala, a kö-zépgeneráció megszólítása, illetve a roma bevándorlók szociális és lekipásztori támogatása.

Egy évtizeddel később, 2017 végén így fogalmaztuk meg reflexiók célunkat: értelmezzük kihívásainkat és lehetőségeinket, hogy változó világunkban jobban össze tudjuk kapcsolni erőforrásainkat. Ehhez szükséges újabb, világos vízió kialakítása a jövőről, és az, hogy a közösséget aktívan bevonjuk ebbe. A tervezés és megkülönböztetés folyamata – hisszük – önmagában is elősegíti közösségünk, egyházunk és a világ szolgálatát. Ennek érdekében kezdtünk el egy teljes évig tartó reflexiók folyamatot a plébániai apostoli tervünk elkészítése céljából. E folyamat során a kibővített egyháztanácsunk és nagyon sok közösségi találkozás, fórum segítette a széles körű megszólítást.²

2 – Folyamatunk röviden: 2017 októberében kérdőívvel szólítottuk meg közösségünket. Ennek tapasztalata alapján hoztunk létre egy mintegy harmincfős, bővített egyháztanácsot. Ennek a havi fórumain végeztük el a SWOT-analízist, és tárgyaltunk meg további témákat. Az volt a célunk, hogy legyen 150–200 tétel, amelyből könnyű meghatározni a stratégiai fókuszokat (ez rajzolja ki a pillér-terület struktúrát). A négy-öt pillért és a hozzájuk kapcsolódó körülbelül harminc munkaterületet határoztuk meg. Ezek „rendezett” anyagát megvitatta a bővített egyháztanács, majd a 2018 tavaszán létrehozott új egyháztanács. Minderről az év folyamán többször plébániai nyílt fórumot tartottunk. Az így elkészült munkaanyagot feltettük a honlapunkra, illetve kinyomtattva az irodán is elérhetővé tettük. A tudatosabb megismertetés végett a kiemelt részeket folyamatosan tettük közzé a plébániai újságban, a hetente megjelenő Hírnökben, és egy rövid változat bekerült a plébánia kilencvenéves jubileumát ünneplő albumba. 2018 őszén nyomtatva is megosztottuk az anyagot közösségünk tagjaival, kimondva, hogy terveinket ezután évente megvizsgáljuk, illetve féldőben (2020) megújítjuk.

Milyen volt közösségünk, amelyre reális szemmel szerettünk volna rátekinteni? Kérdőíves felmérésünk³ és ezzel kapcsolatos beszélgetéseink szerénységre szólítanak. Megerősítő, jó alap az, hogy a tízes skálán körülbelül hetes szinten a közösség tagjának érzik magukat. A közösséghez tartozás messze a legfontosabb érték minden korosztály számára, még a fiataloknál is, ami nagyon biztató a jövőre nézve. Ha ehhez hozzáesszük a nyelvet és a kultúrát, akkor ez messze több, mint csupán a katolikus hit és lelkiség. Alapvető értékeinket így foglalmaztuk meg: keresztény hitünk, magyar kultúránk, a Szent Ignác-i lelkiség, befogadó és szolgáló közösségi létünk. A legnagyobb gond a fiatalok hiánya (korosztálytól függetlenül), ehhez az összes többi hiány együtt sem mérhető. Kihívásunk, hogy egy felgyorsultan asszimilálódó, idősödő, szekularizálódó, területileg hatalmas területen szétszóródó diaszpóráközösség a miénk, kiforrott jövőkép nélkül sodródva a beolvadás felé, mint annyi más emigrációs magyar szervezet. Persze lehet méltó küldetés önmagában az idős generáció utolsó éveinek szerető elkísérése is. De vajon merünk-e ennél többet remélni? Ki tudjuk-e békíteni a – sokszor évtizedes előzményeken alapuló – vitákat, ellenségeskedéseket egyének, csoportok és korosztályok között? Meg tudjuk-e szólítani a fiatalokat és a fiatal családokat? Meg tudjuk-e újítani kreatív módon a hit és a kultúra, a kereszténység és a magyarság kapcsolatát? Meg tudjuk-e szólítani az anyanyelvüket elvesztett családokat? Tudunk-e kreatív kapcsolatot építeni a távolban lakó magyarság és a közelben lakó angol nyelvű hívek között? Tudunk-e helyet és otthont teremteni angol nyelvű híveinknek, akik segíteni fognak fenntartani az asszimilálódó magyarság templomát? Tudunk-e a nemzeti/népegyházi szolgáltatás és a létező keretek fenntartása helyett missziós közösséggé válni? A magyar jezsuita provincia (meddig) vállalja az itteni szolgálatot? Hogyan lehet win-win helyzetet kialakítani? Van-e válaszuk ezekre és hasonló kérdéseinkre?

Mindezen kihívások tudatában foglalmaztuk meg 2018-ban küldetésünket és jövőképünket: „MISSZIÓNK – küldetésünk: Mi, az Árpád-házi Szent Erzsébet római katolikus közösség magyar hagyományainkra építve kívánjuk megélni az evangéliumot az összetartozás és az elköteleződés útján.”⁴ Ezt 2019-ben kibővítettük: „Mi, az Árpád-házi Szent Erzsébet római katolikus közösség magyar hagyományainkra építve kívánjuk megélni az evangéliumot az összetartozás és az elköteleződés útján. »Magyar Missziót« építünk, ami képes lelki és kulturális értelemben egyaránt közösséget nyújtani a ma talán legnagyobb Európán kívüli diaszpóráközpontnak.”

Egy alapvető kérdés azonban a tervezhetőségre vonatkozott: megbecsülhető-e az öt, tíz év múlva bekövetkező jövő? Akármennyire nehéz és bizonytalan is ez, megpróbáltuk modellezni.

3 – A kérdőívek felvételére 2018. október végén került sor.

4 – Küldetésünket az egyháztanács 2017. december 2-i bővített lelkinapján foglalmaztuk meg.

Előretekintve, 2023-ban ... Ha a mostani vízióalkotás és a közösségünk megújítása sikeres, akkor is eltűnik egy karakteres, valamikor nagyon aktív korosztály, a mostani kilencvenesek. Az átlagéletkor a mostani hetvenöttről nyolcvan évre emelkedik, és képviselőinek létszáma folyamatosan csökken. A társadalom változása (elkényelmesedése) miatt a jelenlegi középkorosztály – úgy tűnik – jóval kevésbé lesz aktív önkéntes, mint a mostani kilencvenesek. Emiatt sok olyan program, amelyet egy-egy közösség vitt, a korábbi (közösségi, önkéntes) formában nem lesz fenntartható. Programjainkat át kell alakítani, részben professzionalizálni kell (fizetett segítőkkel). Ez nemcsak anyagi kérdéseket vett fel, de szembemegy a megcélzott missziós-közösségi tervekkel, és felerősítheti a „szolgáltató” jelleget a szolgálóval szemben. A nagy létszámú (és sokszor klub-, étkezéscentrikus) programok megriktnak. Helyettük – jó esetben – több kis létszámú csoport, program fog formálódni. Szintén jó esetben ezek preevangelizációs jellege erősödhet, mert csak egy olcsó étkezés reményében már nem fognak összejönni – még messzebről – a magyarok, tartalom is kell. Mellettük talán megerősödik egy 75–100 fős angol nyelvű közösség.

Előretekintve 2028-ra elfogy a mai nagy létszámú idősebb magyar közösség. Ezt, a diaszpóra története során most először, nem fogja pótolni a folyamatos magyar emigráció, mert az újak sokkal kevésbé lesznek érdekeltek magyarságuk és hitük megtartásában. Helyette egy jóval kisebb, de korosztályban egészségesebben széthúzott és kereszténységében tudatosabb közösségünk lesz, hitvalló élettel egy gyorsan szekularizálódó kulturális közegeben. Mindez talán kiegyenlítődik a magyar és az angol nyelvű közösség új, tudatosan fejleszthető egységével. A szomszédságban tervezett több magas épület ideköltöző lakossága preevangelizációs célpont lesz.

2038-ra már nem becsülhető meg pontosan közösségünk élete, mert ez nagymértékben függ az előttünk álló évtized fejleményeitől. Azonban valószínű, hogy addigra az angol nyelvű közösség fogja életben tartani a magyar közösség itteni életterét.

Ez alapján állt össze a rövid távú Víziónak – Jövőkép:⁵ „Öt év múlva a Szent Erzsébet plébánia kisebb, de megújult, felismerhető arculatú, összetartó, befogadó és a misszióra elkötelezett közösség lesz, amely kreatív módon tudja összekapcsolni hétköznapijaiban a hitet és a kultúrát, az idősebb és a fiatalabb generációkat, a magyarul és az angolul beszélőket: valódi lelkeségi és kulturális központ a torontói magyarság és a környék keresztényei számára, az ignáci lelkeségre építve.”

E megújulás alapja annak bizalma, hogy a plébániai közösség nem egy letűnt kor maradványa, hanem a jövőt formáló közeg. Az új vízió nem általános magyar jövőkép, hanem a

⁵ – A vízió kép a jövőről. Azt mutatja meg, hogy reáoptimista megközelítéssel hová szeretnénk eljutni. A folyamat során személyes reflexiókat kértünk a kibővített egyháztanácstól és minden hívótól.

korhoz, helyhez, realitásokhoz adaptálódott kanadai–magyar vízió. Ezen lehet szomorkodni, de ha úgy nézzük, hogy ezzel a vízióhiányos, beolvadás felé sodródó közösségek sorsát kerüljük el, akkor örömteli, hogy ezt a közösség felismerte és (ismét) a maga kezébe veszi sorsa irányítását. Sajátos, missziós állomásként vállalkozó, kreatív szemlélettel kell elmenünk a mozgásterünk határáig, a tévedést is vállalva (vö. Wilkes, 2001).

Gyümölcsök és újabb kérdések

A konkrét építkezés egyik meghatározó mintája a baltimore-i „Rebuilt”-modell lett (White–Corcoran, 2013). Láthatóan nagyon széles szolgálatunkban ez adott irányt arra, hogy mindekfelett a vasárnapi istentisztelet erőteljes, megszólító, továbbvivő üzenete legyen munkánk középpontja.

2018 őszére elmondhattuk, hogy közösségünk létszámban, programjaiban megerősödött. A legfontosabb, hogy új alapokra helyeztük a plébániára visszahozott hétvégi Szent Erzsébet Magyar Iskolát, ahol száznolcvan–kétszáz gyerek tanul. Velük, illetve cserkészetünk által és a nálunk otthon lévő Kodály néptáncsoport együttműködésével adjuk át nemzeti kulturális hagyományainkat. Ezt egészítik ki szerteágazó csoportjaink a kultúra terén (irodalmi délutánjaink, az Erzsébet Galéria kiállításai, Pax Romana-beszélgetéseink, a filmklubunk, a színjátszók, négy kórusunk és sok alkalmi program), a lelkiség terén (imacsoportok, zarándoklatok, lelkigyakorlatok, a szentségekre felkészítő csoportjaink, ifjúsági és ministránsklubunk stb.), illetve a közösségépítés tágabb terén (korosztályi klubok, sportélet, baba-mama klub, a vasárnapi mise utáni „Café” melletti beszélgetési alkalmak sora, bálók és nagy rendezvények, kórus- és komolyzenei koncertek stb.). Elindult az épületegyüttes tervezett teljes felújítása. Elmondhattuk: azon dolgoztunk, hogy a Szent Erzsébet plébánia megújult, felismerhető arculatú, összetartó, befogadó és a misszióra elkötelezett közösség legyen. Kreatív módon tudja összekapcsolni hétköznapijában a hitet és a kultúrát, az idősebb és a fiatalabb generációkat, a magyarul és az angolul beszélőket. Valódi lelkiségi és kulturális központ vagyunk Toronto és környékének magyarsága számára.

Az angol nyelv használatával kapcsolatos döntés meghatározó kérdés a jövőt illetően. Az elmúlt kilenc évtized mindenre szolgáltat példát. A közösséget igazán megalapozó lelkész a harmincas–negyvenes években egy angol pap volt, de a magyar jezsuiták megérkezése után is sok minden (például nemegyszer a hitoktatás) angolul folyt. Az 1956-os emigráció után lett általános elvárás, hogy csak magyar szolgálat. Ennek nem kívánt következménye lett a vegyes házasságban élő családok fokozott elvesztése. Az 1985-ös templomköltözés azonban azt is jelezte, hogy a régi magyar városrész már megszűnt, és közössége szétszóródott a tágabb agglomeráció területén. Mivel az új területen nem volt igazán közel lakó jelentősebb

magyarság, először a hétköznapi misék lettek angol nyelvűvé. A jelen reflexióban megfogalmazott további nyelvi nyitás célja, hogy (1) megszólítsa az anyanyelvüket elvesztő, de érzelmileg hozzánk kapcsolódó embereket; (2) a hozzánk spontán bekapcsolódó, lelkesítet és lekipásztori szolgálatot kereső nem magyar ajkúakat is szolgálni tudjuk. (3) Ezzel olyan spontán folyamatot indítsunk el, amely idővel az etnikai plébániát területi plébániává szélesíti, ezzel majd biztosítva a magyar közösség fenntarthatóságát akkor is, amikor az erre magától már nem lesz képes.

A 2019. téli reflexiónk megállapította, hogy közösségünkben – hála Istennek – nyugodt, békés, pozitív, nyitott hangulat van. Még a bajokról is lehet őszintén beszélni. A 2019-es kérdőív,⁶ a plébániai fórumok már megtermik gyümölcsüket. Több szinten utolértük magunkat (a programok megújításának elkezdése, felújítások, anyagiak rendezése stb.). Kis létszámnövekedés van a miséken (egészeben), bár nagyon sok idős hívünket elvesztettük; őket részben pótolja a megjelenő középgeneráció és az angol nyelvű közösség. Mindez adhat egy kis szabadságot, mozgásteret a jövőre tekintve. Van egy helyzetelemzésünk és vízió (2018): ez egy hipotézis, amely sok irányba nyitott utakat, lehetőséget adott elindulni, kísérletezni... Látjuk a haladás útját a hitéletben (igényes mise, zene, üzenet), befogadóbb, támogatóbb közösség lettünk (nyitottabbak vagyunk, például az angol közösség befogadására), erősebb közösség (a plébánia ereje talán, hogy nyitott, megtartja az öregeket, kezdeményez, rendezvényeket szervez, és befogad más csoportokat), az óvoda és az iskola megerősödött (stabil korosztály, elindult a generációváltás: új igazgató és tanárok), és minőségi kultúra építésén dolgozunk (a kettős identitás elfogadásával: angol mise és az új rétegek, közösség megszólítása; olyan igényes kulturális programok kiemelt támogatása, mint a Kodály Együttes vagy a Paraméter-koncertek; történelmi és egyháztörténeti, hitéleti stb. sorozatok indultak). Tudatossá vált a szinergikus gondolkodás: térben és időben talán jobban egymásra épülő programokban kezdtünk el gondolkodni (mint ahogy például a magyar iskolánk óvodai és általános iskolai programjára rá lehet építeni a Helikon Gimnázium képzetét). Elkezdtek a kommunikációnk megújítását (a *Hírnök* új formátumot kapott, új angol és magyar honlapok készültek el, tudatossá vált a YouTube, a Facebook és az Instagram használata). Az épületben tervezett és folyamatos felújítás folyik az építés után harmincöt évvel, úgy, hogy közben az átalakítás új funkciók megtalálását szolgálja, mindezt fenntartható módon.

A változást, kezdeményezést érdekesen jelzi, hogy 2019 elején az egyházmegye felvétele alapján döntöttünk arról, hogy befogadjuk a kis létszámú, kreol nyelvű haiti katolikus közösséget. Ezt éppen azért tesszük, mert bennük is, hozzánk hasonlóan, azt a vágyat látjuk,

6 – Kérdőív-kiértékelés 2019: a két felmérés közötti változás egyértelműen pozitív, bár kicsi.

hogy szeretnék az anyanyelvükön megélni, elmélyíteni hitüket. Ezzel kanadai értelemben is „multikulturális” közösség lettünk. Talán a saját etnikai plébániai megtélésünket is stabilizálja, kanadai elfogadottságunkat erősíti, ha valóban több háttérből érkező közösségek találhatnak otthonra nálunk.

Sok jóról számolhatunk be, de még nem történt meg az áttörés, az igazi változás: nincs lényegesen több tudatos, felelősséget vállaló önkéntesünk. Miért? A „plébánia” Torontóban nemcsak a vallást jelenti, hanem kapcsolódási pontot a hagyományokhoz, az ősökhöz, a múlthoz. Láthatóan vannak programok, amelyek a korábbi formában nem tarthatók fenn (a bálokat át kell alakítani stb.). Fiatalok, ha vannak (a nagyon kicsi, mindent vállaló, akár vezetni is képes belső mag kivételével), inkább a kulturális/közösségi programokon jelennek meg, itt is inkább csak fogyasztóként; nagyon nehéz a lelkiség terén megszólítani őket. Az ifjúságkutatások sajátos korosztályi problémaként írják le a céltalanságot, illetve a bizonytalanságot, a kiszámíthatatlan jövőt... Alapvető kérdések maradnak: Lehetünk-e még nyitottabbak? Lehetséges-e családok számára kisközösségek kialakítása, vagy nincs is igényük/idejük külön csoportokra? Hogyan hívjunk meg hozzánk más kulturális csoportot? Hogyan szervezzünk másokkal közösen rendezvényeket?

2020 eleji téli reflexiónkra⁷ még éppen a Covid-járvány előtt került sor. A reményteli hangulat azt sugallta, jó irányba haladunk, de jobban kell fókuszálni. Egy személyi váltás jelentett nyomást, hiszen hat évtized után most először maradt csak egy jezsuita a közösség szolgálatában. Megegyeztünk abban, hogy nyártól új vasárnapi miserend szükséges és lehetséges, amely végre összevonja a különböző magyar misék csoportjait, és véglegesen egymás mellé helyezi a magyar és angol mise „értékét”, súlyát. A koncepció szépen kiforrott, csak a bevezetés formája maradt kérdés.

Az új templom harmincötödik születésnapja adta az ötletet, hogy ehhez kapcsolódóan tartsuk meg az „újrakezdés ünnepét”. Erre jó mintát ad az, ahogy 1985-ben, amikor új helyre és új templomba költözött közösségünk, különleges ünneppel tették emlékeztetéssé ezt az eseményt. Egy vasárnapi mise után a magyarok kocsikkal beálltak a régi templomhoz, és szimbolikus tettként mindenki átvitt az új helyre egy templomi tárgyat. A „költözés ünnepére” máig jó emlékként gondolnak a közösség tagjai.

A folyamatosan felmerülő kérdések is mutatják, hogy az idő szalad. Az első két-három év tapasztalata alapján éreztük, hogy hosszú távú döntéseket kell hoznunk, hogy el tudjunk indulni: készen vagyunk-e rá? Reflexiónk⁸ egyházközségünk, az egész diaszpóra valódi állapotáról azt mutatta, hogy felgyorsult beolvadás idejét éljük... Néhány éven belül egészen

7 – Lásd az egyháztanács 2020. január 29-i és február 18-i ülésén megfogalmazottakat.

8 – Az egyháztanács 2019. december 5-i megbeszélésén.

más lesz a diaszpóra ... Nem folytatható, ami tegnap volt. (A beolvadást az is gyorsítja, hogy szerencsére lelassult a kivándorlás, ami részben összekapcsolható a kanadai bevándorlási törvények változásával.)

Megerősítettük, hogy a változás maga az élet ... Ez tartja meg közösségünket misszióként. Ehhez azonban jobban meg kell érteni a diaszpórát.

Fontos megérteni az emigráció vegyes összetételét (Bába, 2015), különös tekintettel az emigráció motivációjára. Egy másodgenerációs egyháztagunk sorai jól leírják a helyzetet: „A 49-esek és 56-osok majdnem kivétel nélkül elfogadták, hogy soha nem mennek/mehetnek vissza Magyarországra. Az újabban érkezett magyarok anyagi okok miatt vannak itt, és nagy részük nem fog beolvadni – hogy mi lesz a gyerekekkel, azt még nem lehet tudni. A környező országbeliek (elszakított területről érkezők) nagy része tulajdonképpen menekült – kiszabadult a diktatúra bukása, a háború vagy a magyarüldözés elől. Se itt, se más hol nincsenek teljesen otthon. Visszavonzódnak például Erdélybe, esetleg Magyarországra, ahol azonban nem biztos, hogy könnyen beillenek. Az ő gyerekeiknek van otthon rokonságuk, és gyakran hazamennek nyaralni stb. Így magyar alapkulturájuk erős – ugyanakkor nincsenek elkötelezve egy itteni jövő mellett. Mindez ködösíti a jövő képét ...” Egészében úgy látszik, hogy újraformálódik, de megmarad a diaszpóra rétegzettsége: vannak a régiek (a harmadgenerációs gyerekek, magyartudásuk gyengülése egyre nagyobb gond, kulturális öntudatuk viszont jó), a közelmúlt emigránsai (szüleik a hetvenes–kilencvenes években jöttek Kanadába, így ők főleg első- és másodgenerációs gyerekek, akiknek a magyartudása még jó, de lassan gyengül) és az 1990 utániak (jó a magyartudásuk, de gyenge a magyarságtudatuk) (Fogarasi, 2008). A legújabbban érkezők elhelyezkedése, letelepedése a munkájukhoz kötött, a már létező magyar közösségek nem befolyásolják a letelepedési választásokat. Ők oda mennek, ahova a munkájuk viszi őket. A mi szempontunkból e húsz–harminc éves, frissen érkezett, sok szempontból rejtőzködő magyarok megtalálása, megszólítása különösen nehéz, de fontos. Mindezen csoportok számára egyszerre kell otthont teremteni.

Jobban meg kell érteni, mi volt jó vagy rossz korábban, és mit tanulhatunk ebből. (Például láthatóan nem volt teljesen sikeres a hit és a kultúra átadása; visszaüt a fiatalok hosszan tartó, rendszeres kiszorítása, ők most nem akarnak bekapcsolódni egy előregedett programba.) Jobban megérteni, hogy az „újak” miért akarnak kevésbé bekapcsolódni, és kik azok, akik járnak templomba. Megérteni, hogy miben keresik és találják meg az emberek a megnyugvást. S végül otthont kell nyújtani. Sokkal bátrabban és többet kell tenni a szét-eső egyének és közösségek befogadásáért (szemben a „nem közösködünk” és az „én jobban tudom” mentalitással). Ahogy az egyik egyháztanácsstag megfogalmazta: „Akkor jár valaki közösségbe, ha ott otthon érzi magát, tud adni és kapni is, barátokra talál. A közösség tagjai határozzák meg, hogy mennyire fontos az adott közösség. Ahol ellenségeskedés, kibeszélés

van, oda nem szívesen járnak. Vannak igazi barátságok? Vagy csak »ő a barátom, de azért ő is ... « [...] Miért rosszmájúak? Irigyek? Mire? Miért?”

Nyitottnak kell lennünk minden értéket hordozó magyar közösséggel szemben (ebben a minőséget kell erősíteni, és nem mindenáron a mennyiséget). Hasonlóan bátrabban befogadni a nem magyar nyelvű katolikus közösségeket (ez adja a közeljövő lelkierejét egy szekularizált magyar kulturális közegben, és ennek kell segítséget adnia a fenntarthatóságához is). Végül: komplexen, egészben kell gondolkodnunk. Jelenleg aránytalanság van a (közösségi) kultúra és a hitbeli, lelkiismereti igények között (szekularizáció). Ezt tudomásul véve kellene szolgálatunkat kitágítani, és a kulturális programokat mint preevangelizációs munkát beépíteni.

Egyetértettünk abban, hogy szeretnénk folytatni a megkezdett utat, de még több figyelemmel: gyors a külső változás, és nincs mindenre erő. A Vízión 2018 a megvalósulás felé halad, de veszélyes késésben vagyunk, hogy a szétforgácsoló folyamatokra világos, középtávú plébániai víziót, apostoli tervet és feladatsort tudjunk összeállítani, amely újra irányt és motivációt tud adni a közösségnek.

Ezen új vízióban lényeges elmozdulásnak kell lennie, hogy a megújuló programok tervezését fel kell váltani folyamatok beindításával. A plébániai közösség alapvető kultúráját kell megújítani: a jelenlegi csupán „fenntartásból” át kell és lehet lépni a „missziós” közösségbe (Mallon, 2014). Ez a „halifaxi modell” alapvetése, hogy az önmagáért élő, klubszerű egyházképből való kilépéshez szükséges a korábbi modellek bontása. Viszont ezzel párhuzamosan lehet elkezdni a vasárnapi fókuszáló szolgálatot, amelynek során egymást erősítve léphet előre a meglévő közösség odatartozásának elmélyítése a komolyabb „elvárásokkal” és az idegenek vendégszerető megszólításával.

Ennek logikus kezdete, hogy fel lehet adni a mennyiségi programtermelést, az évről évre bővülő „kínálat” nyomását, hiszen a „kevesebb néha több”. A felszabaduló energiát viszont fel lehet használni tudatos tanítványok formálására (Mallon, 2016). Ez pedig a „megtérés örömeivel” kezdődik: „Minden keresztény annyira misszionárius, amennyire Jézus Krisztusban találkozott Isten szeretetével” – írja az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításban Ferenc pápa (120). A Jézussal való személyes találkozás ott lehetséges, ahol szembe tudunk menni a megszokott, örömtelen kényelmességgel mind a közösség, mind az egyén szintjén. A pápai buzdítás szerint intézményi oldalon ennek világos eleme az őszinte helyzettárgymérés, a decentralizáció, a „mindig így csináltuk” szemlélettel szemben álló új lendület, valamint a kilépés a tágabb egyházba és a minket körülvevő perifériára.

Segít, hogy jezsuita plébániaként szeretnénk részt venni a jezsuita rend négy preferenciájában: (1) Mutatni az Istenhez vezető utat a lelki gyakorlatok és a megkülönböztetés ál-

tal. (2) Társaul szegődni a szegényeknek, a kitaszítottaknak, a méltóságukban sérülteknek a kiengesztelődés és az igazságosság küldetésének jegyében. (3) Együttműködni közös otthonunk megóvásában. (4) Kísérni a fiatalokat egy reményteljes jövő megteremtésének útján.

Mindezek alapján kibővített, új keretünk a „magyar misszió”. Hiszünk abban, hogy Szent Erzsébet plébániánk talán kisebb, de megújult, *fenntartható* (ennek erősítésére elkezdjük tudatosítani a „stewardship” szemléletet, személyes felelősséget; erre építve folytatjuk a nagyobb beruházásokat, amíg tehetjük; cél a takarékoság kiépítése mind az energia, mind a munkatársak szempontjából; be kell vezetni az adományozás új útjait, technikáit), *felismerhető arculatú* (ezért még erősebb kommunikáció kiépítését kezdtük el: bővíteni kell a médialehetőségeket a szolgálatunk jobb megismertetése, illetve távolabbi helyekre való eljuttatása érdekében; automatizált videófelvétel, elérhetőség az EWTN-Bonum TV-n keresztül), *összetartó, befogadó* és a misszióra elkötelezett közösség lesz, amely kreatív módon tudja összekapcsolni hétköznapijában a *hitet és a kultúrát*. A „magyar misszió” építése egész Toronto számára magában foglalja a Helikon Gimnázium és más, otthon kereső, külső kulturális csoportok befogadását és a tudatosabb együttműködést kiemelt partnereinkkel, elsősorban a Magyar Házsal. De idetartozik a közvetlenül a Covid-járvány előtt elkezdett preevangelizációs célzatú „vesperás”, azaz egy nyilvános komolyzenei áhítat indítása, hogy templomunk kulturálisan „látható” legyen a környék számára.

A közösség megfelelő átalakulással meg tudja szólítani az idősebb és a fiatalabb generációkat is. A megfogalmazottak szerint kiemelt célcsoportunkat a fiatal felnőttek és a fiatal családok jelentik. Elsősorban *a fiatal szülők és gyermekeik*, azaz a Magyar Iskola, a Helikon Gimnázium és a Kodály Együttes családjai, akik idejárnak egy kulturális programért, és gyermekeikkel együtt talán megszólíthatók. Másodsorban *a fiatalok: középiskolások* (bérmálkozottak, Helikon, Kodály) meghívása közös tapasztalatszerzésre a sport és a szociális munka folyamatosságába, valamint *az egyetemisták és fiatal felnőttek* (korábbi bérmálkozottak, ministránsok, cserkészvezetők) vezetői szolgálatba való személyes meghívása.

Meg kell szólítani a magyarul és angolul beszélő *kétnyelvű családokat*: A nyelvhasználat tágitására átalakítjuk a vasárnapi miserendet, és a magyar misék mellé bevezetjük a hétvégi angol vigíliamisét. Még tovább tágitva a kört valódi lelkiességi és kulturális központot kell kínálnunk a Toronto környéki magyarság számára. Ennek keretében szükséges további katólikus közösségeket „felvállalni”, így például a városi idősotthonok lakóit vagy a környékbeli, lekipásztori szolgálat nélkül élő magyarságot.

Mit szeretnénk kínálni? *Otthonot, támaszt és üzenetet*, amely erőt és irányt ad a hétköznapiakra. Ehhez azonban közösségünk tagjainak szemléletváltására van szükségünk: nem fo-

gyasztók, hanem tanítványok; nem elvárással jönnek, hanem hozzájárulást kínálnak; nem zárnak ki másokat, hanem befogadnak újakat...

A tágabb kontextus: a diaszpóra reflexiója

E ponton a mi kis reflexiónkat szeretném bevonni a tágabb diaszpóra reflexiójába.

A diaszpóra intézményeit tekintve feltűnő a legkülönbébb szervezetek és egyesületek sokszínűsége. Kiemelkedik közülük a cserkészlet, mint a legszervezettebb, legstabilabb és legerőteljesebb közösség, amelynek szerepét az ifjúság, így a diaszpóra jövőjének képzése adja, hiszen a cserkészlet lényege fiataljaink nevelése Isten, a haza és az embertárs szolgálatára.⁹ Az igazi bázist, stabilitást és otthont azonban az egyházi közösségek jelentették. Az egyházak szerepe meghatározó a diaszpóra életében és megtartásában. „A tengeren túli magyar egyházközösségek, templomok tehát megalapításuk óta nemcsak vallási, hanem kulturális, társadalmi és magyar etnikai központok is. Az egyházaknak még napjainkban is fontos a szerepe a kivándoroltak összetartásában, a közösségszervezésben, közösségmegtartásban, a kívándorlók és leszármazottaik magyar etnikai identitásának megerősítésében, fenntartásában és megélésében” (Bába, 2015: 247). E gazdagságot és sokszínűséget azonban az idő erősen mardossa. Csak Észak-Amerikában évente eltűnik egy-egy intézményi megtartóerővel rendelkező egyházi közösség vagy magyar ház. Sokasodnak a kérdőjelek a diaszpóra jövőjével kapcsolatban.

- a) *Felgyorsult a „természetes” asszimiláció.* Ennek sok oka között látható a kivándorlás mértékének csökkenése, az itt élők egyre erőteljesebb szétköltözése, a vegyes házasságok számának növekedése. Szemmel láthatóan fogyatkoznak meg nagy hagyományú szervezetek és intézmények. Bár lelkes emberek körül újra és újra közösségek születnek, ezek tipikusan nem „intézményesülnek”, nem szereznek befogadó ingatlant, nem tudnak fenntartható bázist kialakítani, amely túlélne az alapítókat. Nem épülnek új magyar házak, templomok szinte sehol a nyugati diaszpórában, pedig ennek anyagi lehetőségei jóval kedvezőbbek, mint a Kárpát-medencei magyar kisebbség körében. Mindezek felerősítik a nyelvvesztés spontán folyamatát az iskoláit nem magyarul végző generációban. Ezt részben és csak a nagyon elkötelezettek kisebbsége esetében tudja ellensúlyozni a hazai kapcsolatok kitágulása: a Covid-járvány előtti időben olcsóvá vált hazautazás, a hosszabb hazai táborok, akár tanulmányi idők lehetősége megadta a rendkívül fontos érzelmi kötődés megújításának eszközét. Az érintettek mintegy feltöltődnek, és kibírják a következő nyá-

9 – Vö. <https://www.cserkesz.hu/ertekeink>

ri utazásig, illetve könnyebben fogadhatnak, akár tartósabban is, hazulról érkező látogatót, családtagot otthonaikban...

- b) Alapvetően elfogadott, hogy *létezik a kettős vagy többes etnikai identitás*. „Jellemző, hogy a kivándorló integrálódik, a második és a további generáció asszimilálódik. Ugyanakkor ez nem zárja ki azt, hogy egyszerre több etnikai identitása is legyen az egyénnek, tehát egyszerre több etnikai csoporttal azonosulhat. Így a kettős költődés kialakulhat. Az egyén tudatosan vállalhatja kettős vagy adott esetben többes (mozaik, vagy poli)identitását. Lehet tehát egyszerre egyenjogú tagja egy adott állam politikai közösségének, és részese a többségi nyelvtől, vallástól, kultúrától eltérő etnikai csoportnak. [...] Tehát ahhoz, hogy valaki magyarnak (is) érezze magát, nem kell magyar nyelven tudnia. Angolul, spanyolul vagy portugálul is meghatározhatja önmagát magyarnak (is)” (Bába, 2015: 243–244). A felgyorsult asszimiláció egy alig két nemzedéket kitevő kétnyelvű állapotot át a helyi (többségi) állam egynyelvűségéig vezet a nyugati szórványban. Már a második nemzedék számára is kevésbé, de a harmadik-negyedik generáció számára már nem elsődleges identitáshordozó a magyar nyelv. Meddig érdemes harcolni ezzel? A cserkészlet kitart a magyar nyelv mint feltétel mellett, de egy tánccsoport már átválthat a befogadó ország nyelvére? Legyen-e kétnyelvűség a misén, és vajon a szentségi felkészítőn a nyelv a fontosabb, vagy az, hogy értse meg a hitét a gyermek?
- c) *Másodlagos kulturális szimbólumok* kerülnek előtérbe a nyelv helyett: a tánc, a népviselet, az ünnepi hagyományok és főleg a zene, illetve a hagyományos hazai ételek íze. Sok helyen az egyensúly átbillent, s a kulturális programok már csak egy magyaros étkezést nyújtó kínálatot jelentenek. Bár ez az állapot sokáig elhúzható, egy bizonyos idő után már nehezen visszafordíthatóvá válik: a program kiüresedik, és a fiatalokat már nem lesz képes megszólítani.
- d) *Felborult a fenntarthatóság eddigi formája*. Most hagy itt bennünket az 56-os nemzedék, amelynek természetes volt az erős érzelmi elköteleződés, illetve a közösség fenntartására felajánlott konkrét, személyes áldozat, idő és anyagi támogatás. Az újabb nemzedékek másfajta elkötelezettsége, atomizált érdeklődése és teljesen átalakult életmódja ezt így nem tudja átvenni.

A létszámbeli „fenntarthatóság” csalóka torontói látszatát adta, hogy itt az elmúlt évtizedekben is érzékelhető bevándorlásra került sor. Az új bevándorlók motivációja azonban jobban kevert. Biztosan nem azért jönnek, hogy itt szabadabban őrizzék meg a kultúrát és a hitet...

Az *anyagi* fenntarthatóság láthatóan alakul át, ahogy a korábbi, folyamatosan és erejét meghaladóan adakozó nemzedék elfogy. Ők valóban sajátjukként építették és tartották fenn „a templomot s az iskolát”. A fiatal és az immár középkorú generáció másként, rendszertelenebbül és kevésbé adakozik.

Látható változást hoztak a 2010-es évek, amikor elindult a *hazai anyagi támogatások* rendszere. Látványos programok valósultak meg hazai pénzből, hazai művészekkel, a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasai sok helyen megmozgatták, elmélyítették a kulturális életet, épületeket újíttak fel. Vannak, akik az emigráció reneszánszáról beszélnek. Mégis kérdéses, hogy mindez fenntartható-e, illetve jó irányba tett lépés-e. Érdeemes megfigyelni, ahogy a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak fizetése megosztotta az eddig csak önkéntességre építő közösségeket. Hasonlóan az anyagi támogatások hirtelen mintha megfordították volna az addigi gondolkodásmódot: nem az emigráció támogatja a hazai közösségeket, hanem éppen otthonról „tartatja” el magát. Aránytalanságok is kialakultak, a támogatott szervezetek megerősödtek a többi szervezettel szemben. Ez komolyan megosztotta a régebbi és újabb emigrációs rétegeket, s feszültséget okoz közösségeken belül és között is.

- e) *Befogadni a „virtuális nomádokat”*. Így nevezi magát az új generáció, amelyen múlni fog közösségeink sorsa. Kik ők? A fiatal felnőttek már idetartoznak: kiábrándulásban nőnek fel, a bizonytalan és elhúzódoó egzisztenciateremtés kínja előtt állnak nehezen induló karrierrel és sok vargabetűvel, az elkallódás nagyobb veszélyével. Emellett elvesző tekintélyek, szétcsúszó értékek, túlzott igények és a magukat áldozatnak tartó szemlélet jellemző rájuk. Számukra a család már nem a domináns, meghatározó életélmény és cél. A virtuális világ ismerői, akik emiatt nem tudnak olyan könnyen mély, elkötelezett kapcsolatokat felépíteni. Nincs mély identitásuk, ezért nomádok: könnyen váltanak várost és országot. Nem tudnak mélyebb gyökereket eresztetni: kevesebb mintát kapnak, és még kevesebbet tudnak átadni. Alapvető életérzés bennük és körülöttük, hogy valami nincs rendben ezzel a világgal... Számukra kell vonzó, befogadó közeget teremteni.

A tágabb egyházi változás reflexiója

A posztmodern kultúra új módon hat a hit megélésére világunkban. Megszűnt a modern kor frontálisan támadó, „tudomány versus hit” jellemezte apologetikus korszaka. Ehelyett a hit (és minden abszolút igazság) relativizálódása, szubjektív térbe való visszaszorítása folyik. Ezt nagyban kiegészíti a vallás nevében elkövetett történelmi bűnök kiemelt, általánosító

felszínen tartása, ami az intézményes hitet ássa alá. Végül e meggyengült közösségeket érte el most a nyugati világban általános tekintélyvesztés (az egyházakat sújtó botrányok stb.), a hagyományos család- és közösségi modell lebontása, a posztmodern kultúra dekonstruktív ezoterizmusa. Így kanadai környezetünkben is felgyorsult a szekularizáció, amely szinte egy generáció alatt átfőrmálta a társadalom minden szegmensét (Chaput, 2017). Ezt érdekesen színezi, de semmiképpen nem ellensúlyozza a spiritualitás iránti igény látványosan megjelenő, párhuzamos előretörésével.

Mindez a diaszpóra legstabilabb bázisát, az egyházi közösségeket is bomlasztja. Itt több sajátosságot ki kell emelnünk.

- a) A diaszpóra lelki élete mintha sok helyen beragadt volna egy kivándorlás előtti, régies hazai lelkiségbe. A vallásgyakorlás nyelvezete, zenéje, sőt teológiája – katolikus kifejezéssel élve – „zsinat előtti”. Mindez csak nehezíti a mai korrall való pozitív találkozás lehetőségét.
- b) E sokszor (a hazainál is) kevésbé mély, inkább kulturális vallásosságban, lelkiségben szocializálódott közösségek ma radikálisan lecsökkent lelkipásztori ellátásban részesülnek: a háborút követő fél évszázadban a nagyszámú és jól képzett emigrációs papság bőséges ellátást biztosított, amely most nincs.
- c) Emiatt sokszor éppen az elkötelezettebb családok döntenek egy élőbb, bár nem magyar nyelvű egyházi közösséghez tartozás mellett, ha a hit és a kultúra között kell választani.

Szemléletváltásra van szükség. Világosan látszik, hogy nem elég a jobban szervezett megőrzés, hanem újfajta, missziós egyházra van szükség. Ki kell mondani, hogy most nem a közösség létszáma az elsődleges kérdés. Főleg nem szabad mechanikusan összekötni a közösség létszámát az anyagi fenntarthatósággal. Fontosabb a minőségi váltás. Eddig meghatározóan fogyasztói mentalitás mozgatta a közösséget: mindenki arra a programra jött, amely számára adott valamit, és amelyhez hajlandó volt anyagilag hozzájárulni, ha az elvárása szerint kapta. Ebből át kell lépni missziós szemléletmódba, amelyben fontosabb az, hogy ki mit hoz be a személyes életéből a közösségbe. Ennek alapja pedig a személyesebben megélt, közösségben elmélyített, hitvalló lelkiség.

Covid-hatások – A „félelem és kényelem” nyomása alatt

A Covid-járvány által elért világunk mintha még kaotikusabb és törekenyebb lenne. Nem kerülhető el a találkozás végességünkkel, törekenységünk elfogadásával. Optimista kifejezéssel számolva egy krízis által az emberi kapcsolatok felértékelőd(het)nek. Ehhez azonban

hiányzik a reális, átfogó és mélyebb reflexió. Több lett viszont a szektás szekértábor, a bizalmatlanság, hiszen folytatódott az intézményi hitelvesztés (a tudománnyal és az egészségüggyel szemben), és felerősödött a média hatása. Nemcsak a *fake news* sok, hanem a valódi információ iránti érdeklődés is kevés – mintha a pletykalapok szintjére került volna a fősodor...

Mi lesz a kihívásokra adott válaszuk? A Covid mindent elsöprő hatása miatt az a veszély fenyeget, hogy rövid távú állami döntések válnak végleges, a világot teljesen átformáló eseményekké. Ennek kifejtete még nem látható, de a tét óriási: Egy totalitárius megfigyelő-követő rendszer jogosultsága vagy inkább józan polgári együttműködés? Globális válasz vagy nacionalista elszigetelődés? (Harari, 2020). Mindez a társadalmi kohéziót illetően a jövőnk, generációk életét meghatározó tapasztalat lesz, amelyhez hasonló a háború óta nem volt a nyugati világban: szociológiailag már leírható, hatalmas változás (Örkény, 2020).

Számunkra a legfontosabb talán az, ahogy emberképünk kerül kihívás elé: újraértékelődik a halál fogalma, és talán lehetőséget kap világunk, hogy szembenézzon az eddig letagadott elmúlással (Hennezel, 2020). Találkozunk a vallásos hit hiányával mint korjelenséggel, hiszen a posztmodern cseppfolyósság és (ál)kritikusság a racionalizmust végképpen aláássa, és helyette nem reflektált előítéletek, babonák tömkelege jelent meg (Riquier, 2020).

A járvány kereszténységre gyakorolt hatása egyelőre még hasonlóan nem felbecsülhető, bár hipotézisek születtek, sokféle szétesést és tradicionalista megerősödést is vizionálva (Marshall, 2020). Erős a veszélye a terjedő posztmodern babonaságnak (Chu Ilo, 2020), klerikalizálódásnak (Gaulmyn, 2020) stb. Különösen nehéz még értékelni az online szentmisék hatását: az otthoni imasarkot kialakító és azt rendszeresen használó családgyház vagy az egyedül miséző pap lesz a meghatározó? (Grayland, 2020). Melyik korosztályt veszítjük el jobban az online világban: a fiatalokat vagy az időseket? Érdekes módon a millenáris korosztálynak (az 1980 és 1994 között születetteknek) sem használt az online mise. Egy felmérés azt mutatja, hogy a gyakorló keresztény millenáris nemzedék fele nem néz online istentiszteletet, ami rosszabb arány, mint a korábbi nemzedékek esetében (X generáció: 35 százalék, baby boomerek: 26 százalék) (Barna, 2020a). A vasárnap helye és szerepe teljesen átalakult, már nem jelenti a közösségi ünneplés idejét, hanem meggyengült odatartozást és nagyon is „megosztott” figyelmet hoz magával az online miseközvetítés (Barna, 2020b). A Covid csak felerősítette a külsőségeket (de valódi belső tartás, belsőleg vállalt érték nélkül) működtetett formációk lefoszlását.

Folytatható a már látható tapasztalatok sora, amely azt mutatja, hogy sokan nem fognak visszatérni a templomok megnyitása után. Azt mondhatjuk, hogy a Covid utáni plébánia a Covid előtti plébánia minősítője lesz: a visszatérők aránya megmutatja a bezárás előtti

plébániai élet állapotát (Grimm, 2020). A megszokott plébániai rend széttöredezettsége a pandémia alatt most lehetőség is az új berendezkedésre, a hívőknek elébe menő, ezért számukra vonzóbb terek, időpontok, formák kialakítására.

Konkrét, helyi jövőnk tervezését nagymértékben felforgatta a Covid miatt elrendelt korlátozásoknak a vártnál sokkal hosszabb ideig és még jelenleg is tartó elhúzóódása, amely miatt a vízió erős átgondolása és megújítása szükséges. Az eddigi, főleg a személyes találkozásra és megszólításra épülő programok lehetetlenné váltak. Ez azt jelenti, hogy Ontarióban (és nagyjából hasonlóan egész Kanadában) 2020 márciusa óta folyamatos a közösségi élet teljes lezárása. A templomok – nagyon erős létszámkorláttal is – csak néhány hónapra nyitottak ki 2020. június és október között, majd néhány hétre 2021 áprilisában. A legújabb nyitás egy elnyújtott, óvatos, legalább háromrészes folyamattal 2021. júniusban indult. A kormányzat a teljes következő tanévben legalábbis hibrid oktatással tervez. A sajátos kanadai helyzet így (az általános nyugati tapasztalattól eltérően) kirívóan hosszú és szigorú lezárást eredményezett már eddig is. Nagyobb baj, hogy jóval erősebb a média és a politika által kialakított félelem jellemezte hangulat, amely miatt a lezárás utáni átmenet is sokkal hosszabb lesz. Kérdés, hogy a sajátosan „kísérleti” kanadai társadalomban nem fog-e sokkal jobban bera-
gadni az online vagy legalábbis erősen hibrid világ, mint a többi nyugati országban?

Programjaink (minden személyes találkozásra épülő lelki vagy kulturális esemény) így megszűntek, vagy online felületre kerültek át. Erős az aggodalom, hogy a megszokott kerek-
teknek csak egy része fog helyreállni, létszámban és hagyományokban erőteljesen megcsap-
panva fogunk tudni újraindulni.

Több általános alapproblémát látunk:

- a) Megmarad a félelem és kényelem bénultsága. A pandémia egyik hatása a mélyre ható félelem a haláltól és a védtelenségtől. A másik az elkényelmesedés, eligényte-
lenedés a bezártság miatt. Mindkettő mintha erősebb lenne Kanadában, mint más-
hol, hiszen itt lényegesen hosszabb a bezártság időszaka. Ezek egymást felerősítve,
a motivációkat összemosva mintha a vártnál jobban bénítanak le az újrakezdés kez-
deményezéseit, meghosszabbítva a lezártság idejét.

Szükség van veszteségfeldolgozó csoportra, talán nem is csak a halál, de a meglazu-
ló barátságok, a munkahely elvesztése stb. miatt is.

- b) „Elfelejtődnek” hagyományaink, azaz a sokszor megszokásból sorra kerülő, „mert
ez mindig így volt” tapasztalatra épülő programok elvesztik alapjukat. A Covid-jár-
vány alatt „a kényszer, a kényelem és a félelem” következtében átalakult szokásain-
kat nehéz lesz megváltoztatni, a régiakat feléleszteni. Ez vonatkozik mind a kultu-
rális, mind az egyházi hagyományainkra. Így például körmeneteink, a balázsáldás,

a „béke veled” kézfogás, a szenteltvízzel való keresztvetés, de még a hamvazószerdai hamvazkodás is mind átalakul, vagy el is marad ... Erre tudatosan figyelni kell, és amint lehet, azonnal visszahozni e szokásokat, vagy újakkal színesíteni őket.

- c) Programstruktúránk erőteljesen átalakul. Az emigráció sajátos és talán legáltalánosabb programja a rengeteg bál, illetve nagy létszámú étkezéssel egybekötött találkozási és FR-célú esemény. Ezek a főleg személyes találkozásra és megszólításra épülő nagy rendezvények lehetetlenné váltak, és – a kanadai közegben – nem is látszik, mikor és hogyan térhetnek vissza (részben a fent már taglalt kiöregedéssel, szervezőik kihalásával is számolva). Ezek helyett a személyesebb, mélyebb találkozást lehetővé tevő kiscsoportos programok megerősödése tűnik megújulási lehetőségnek.

Megmaradnak a hibrid formák is, vagyis részben távolból követve, részben jelenléttel lehet dolgokat végezni. A hibrid formák veszélye, hogy nem tudni, hol vannak a csoport határai: ki van ott a kamera előtt, ki hallgatja még az összejevetelt (például egy hittancsoportnál vagy egy személyes megosztókörnél ez nagyon závaró lehet).

- d) Beragadunk az online világba. A távolságok legyőzése, a rengeteg autózás a programok miatt nagyon nagy teher volt, de ezeket fenntartotta a szokás és a vágy a személyes találkozásra. Az online világ azonban az eddig meghatározóan személyes találkozásokra, nagyobb közösségi alkalmak sokaságára építő eddigi modell alapjait kérdőjelezi meg. Ehelyett – itt, Kanadában – erősen megosztott közösséggé válhatunk a szabályok betartása és így a lehetőségek kihasználása terén: a „kényelem és félelem” motivációja végképp keveredik.

Az online világ – ha csak felületes módon is, de – sokak látásmódját kitágította. Ez azt eredményezheti, hogy a meglazult kötődés miatt az emberek könnyebben is hagyják ott „saját” közösségük programjait, ha „jobbat” találnak máshol, ahelyett, hogy bekapcsolódásukkal segítenék a helyi programot. Így megnő annak esélye, hogy végül egyikhez sem fognak igazán tartozni.

- e) Anyagilag került veszélyeztetett állapotba sok szervezet, hiszen forrásaik elapadtak, de közben kiadásait nem tudták egészen leépíteni. Ráadásul az emigráció klasszikus adományozási formái ellehetetlenülnek, hiszen megszűntek a klasszikus forrásteremtő alkalmak (bálok stb.) és a személyes adakozás alkalmi (a vasárnapi istentiszteletek).

Közösségünk nagylelkű adományozása, az általános és az energiatakarékosság, illetve a jól működő bérleti konstrukció következtében plébániánk helyzete stabil

maradt. Sikeresen tettünk egy nagy lépést a különböző online adományozási formák bevezetése terén.

Látható azonban, hogy csoportjaink, nagyobb intézményeink fenntarthatósága megkérdőjeleződött. Így ezek nemhogy nem fogják támogatni a plébániát, hanem maguk is közösségünk támogatására szorulnak majd.

- f) Szétesnek, megfogyatkoznak közösségeink a bezártság idejének és komolyságának mértéke szerint. Torontói közösségünk tagjainak 25–50 százalékát valószínűleg már elveszítette, ha ténylegesen csak 2021 őszétől tudunk lassan újraindulni. Jól mérhető adat a vasárnapi miselátogatók száma: 2020 márciusában elértük a négyszáz főt, a 2020. novemberi lezárásra még „feljöttünk” kétszázhatvan főre, míg a 2021. áprilisi rövid nyitáskor már csak nagyjából kétszázan keresték fel a templomot. A 2021. júniusi újabb nyitáskor is ez a létszám maradt meg.

Az általunk felvázolt „*scenario planning*” 2021 őszére tervez, feltételezésünk szerint legkorábban ekkor lehet nyitás. Láthatóan minél tovább tartanak és minél erősebbek a korlátozások, annál nagyobb lesz a veszteség. Az általunk felvázolt különböző forgatókönyvek három alapváltozatot mutatnak a kanadai helyzetre, 2021 őszére: (1) A „legjobb”, a „régvi világhoz” közeli helyzetbe való visszatérés: ötven százalék államilag engedett létszámkapacitás a templomban, szigorú távolságtartással, étkezés csak felszolgálással. Beragadunk az állandó vitába, hogy mennyire vegyük komolyan az előírásokat... (2) Köztes, reáloptimista: harminc százalék államilag engedélyezett létszámkapacitás, szigorú távolságtartással, étkezés csak csomagolt/hozott étellel. A járvány visszatérésének fenyegetése sokakat távol tart, állandó viták a szabályokról, folytonos újratervezés... (3) A „legrosszabb”, az új „normál”: tíz százalék államilag engedett létszámkapacitás, szigorú távolságtartással, csak szűken vett hitéleti programok, semmilyen étkezés. A járvány visszatérésének fenyegetése a többséget és a nemzetközi kapcsolatokat távol tartja; a védekezési feladatok felémésztik erőforrásainkat, motivációnkat... Ebben az esetben nagy eséllyel beragad a helyzet 2022-ben is.

Mindezekben a kérdés az, hogy visszafordítható lesz-e, illetve hogyan lehet csökkenteni az átmeneti veszteséget. Hogyan lehet kinyúlui a most már nem járók felé: jó stratégia lehet megköszönni a Covid előtti támogatásukat, és bemutatni a terveket (erről maradtok le, ha nem jöttök). Ahogy a nagy traumák, világégések után van egy pozitív hullám (például a második világháborút követő évek nyugat-európai és amerikai optimizmusa vagy a baby boomers), úgy itt is lesz-van egy ablak: az emberek elő akarnak mászni bezártságukból, nyújtózkodni a napfényben,

és körülnézni, hogy merre tovább. Ekkor kell ott lenni, a cserkészeknek toborozni, a templomoknak is kitérni az ajtajukat. Ez az időszak rövid, talán csak pár hónap, és aki akkor nem jön vissza, azt később is nehezebb lesz elérni. De előbb a pozitív hullámmal energia jön, amelyet le lehet/kell kötni. Fontos világossá tenni, hogy mivel tudunk többet adni a személyesen idelátogatóknak, mint az otthon maradóknak: templomi közösséget, élő énekszót és szentáldozást, illetve általában a szabad, személyes kommunikáció vonzerejének megélését, szemben az otthoni asztalon nézett lappal.

- g) Nehezen tudunk tervezni. Bizonytalanságok és ellentmondások tömege vesz körül minket. Nehezen tudjuk megbecsülni, hogy mikor, kikkel és milyen állapotban tudunk újrakezdeni. Főleg Kanadában – szemben Európa és az USA tapasztalatával – elhúzódozó köztes állapottal kell számolni a sajátos itteni mentalitás és felelősség-hárító politika miatt. A nehezen tervezhetőség sok közösségben a nem tervezést fogja jelenteni, ami e közösségek felgyorsult szétesését hozza magával.

Elmarad a katartikus újrakezdésméeny, amely segíthetne az újraindulásban. A „berlini fal leomlása” jellegű élményre nem számíthatunk, inkább elhúzódozó folyamatra a szabályok s még inkább az ezeket követő érzelmi reakálás szintjén. Így a lassan felforralt vízben békésen megfőtt béka példája szerint nagy a veszélye, hogy nem lesz erő, akarat, kreativitás a fáradságos újraépítésre... hanem megmarad a „félelem és kényelem” bénító ereje. Az állandó kettős tervezés nagyon fárasztó (úgy tervezni egy hagyományos programot, hogy közben arra is gondolni kell, mi lesz, ha csak Zoomon leszünk akkor... vagy úgy sem...), de kreativitást is hoz, és a távol lévő hasonló erőket is be lehet vonni. Ráadásul a Covidból való kiszabadulás nem egyszer s mindenkor, a már megtapasztalt hullámfázis folytatódni fog, és ennek megfelelő rugalmas plébániai életet kell kialakítani.

- h) E terhes időszakban fakadt fel a „residential school” régi sebe.¹⁰ A XIX. század végén az akkor formálódó kanadai államnak nem voltak eszközei a közoktatás megszervezéséhez, ezért e feladatot „átruházta” az egyházakra. Az egyházi oktatás, amely számunkra és a világ többi részén áldásos szolgálatot jelent, itt most mintha csak a gyarmatosító múlt káros eszköze lenne. Mindez ráadásul egy felfokozott észak-amerikai politikai mainstream erősen ideologizált szűrőjén át érkezik meg, amit a *critical race theory* és a *cancel culture* fémjelez itt is. Azt kell látni, hogy a hangulat annyira feszült, hogy az egyházak nem is mernek megszólalni, mert minden védekezésnek tűnhet, amely most itt olaj a tűzre. Ez a közeg kihat még a mi

10 – A rengeteg anyag között talán a legfontosabb, komoly munka: Truth and Reconciliation, 2015.

kis közösségünkre is, ahogy mindez az egész kanadai egyházat is rombolja. Olyan hitelvesztés ez, amelyet nehéz lesz egyhamar visszafordítani. Egy eszköztelen, alá-
zatos egyházé itt (is) a jövő. Valóban csak egy olyan alá-
zatos, új kezdés lehetséges,
amelyről Ferenc pápa (2020) ír. A kiengesztelődés lassú folyamata éppen ott elen-
gedhetetlen, ahol csak közös erőfeszítéssel történhet meg a gyógyulás. Keresztény-
ként ezért feladatunk megismerni, megérteni és meggyászolni a múltat, és vállalni
a jelenben a kiengesztelődés aktív szolgálatát.

Covid utáni lehetőségek és feladatok

Olyan világba léptünk be, ahol éppen a kihívások felgyorsult érkezése az igazi újdonság.
Most már nemcsak a válaszokat kell megtalálnunk, hanem új utakra kell lépnünk. Ez pedig a
„megkülönböztetés” kultúráját igényli: nem fix, végleges, tökéletes válaszokra van szükség,
hanem folyamatos, közös imádságos reflexióra, az élet ütőerén tartott kézzel, figyelve, merre
hív bennünket a Lélek.

Kétféle kérdésfeltevéssel lehet elindulnunk: (1) Hogyan tudjuk meglévő programjain-
kat az új céljainknak megfelelően átalakítani (vagyis a meglévőből kiindulva, azt hozzáiga-
zítva az új helyzethez)? (2) Mire van szüksége lelki téren a közösségnek, ezen belül kiemel-
ten a fiataloknak, fiatal családoknak? Mire van szükségük a magyarság „elemeiből” stb.? Itt
érdekes megkülönböztetni a szükséglet és az igényt: lehet, hogy igényük még nincs, de
szükségük van ... A második kérdésfelvetés nem a meglévő programok, formák új helyzetre
szabásából indul ki, hanem próbálja felmérni a szükségletet, és ahhoz megkeresni az új vá-
laszt, formát, tartalmat stb.

Amit már látunk, hogy a Covid-járvány bezártságában átfogó krízist tapasztalunk meg.
A bezártság „nagy szünetében” azonban ez felerősödött spirituális keresést és benne meg-
újulási lehetőséget is hozott (Bullivant, 2021). Új, előremutató, kreatív utak is láthatóvá
váltak. Az elmúlt hónapok beszélgetései alapján érdekes módon a vízió nemcsak beszűkült,
hanem ki is tágult. Néhány példa már látható.

Tudatosabb lelki igény

Talán elmélyültebb, tudatosabb lett a lelki élet, hiszen csak ez maradt. A cél egyértelműen egy (lehet, hogy kisebb, de) missziós, hitvalló közösség irányába való fordulat.

Ami már látható:

Sikerült kialakítani a folyamatosan működő, személyes lelki megosztásra épülő kiscsoportok (bibliakör, imakör stb.) hálózatát, jelenleg online formában. Én az elmúlt évben kialakult online bibliaköröket érzem igazán mintának, melyeket a Covid előtt nem tudtam elindítani, de most „váratlanul” megszülettek. Ez sok apró kisközösség hálózatát jelenti, amely fenn tudja tartani az egész közösséget, mind az online, mind az azt követő világban.

Sikerült nagyobb létszámú, öt–tíz alkalmas felnőttkatekizmus-sorozatokat beindítani, felkelteni rájuk az igényt. Ezek célja egy olyan közösség, amely a tagok személyes döntésére, megalapozottabb tudására épül, akik maguk tanítvánnyá válnak. Ősszel e sorozatok megújult, kibővült beindítása lesz a feladat, megtalálva az online/offline találkozások egyensúlyát.

Előttünk áll, hogy e személyesebb, talán elmélyültebb hitben közösségünk minden tagja keresse és találja meg saját karizmáját és így személyes hivatását (Weddell, 2017). Ahogy már többször érintettük, szemléletváltásra van szükség: világosan látszik, hogy nem elég a jobban szervezett megőrzés, hanem újfajta, missziós egyházra van szükség. A fogyasztói mentalitásból át kell lépünk a missziós szemléletmódba. Ennek alapja pedig a személyesebben megélt, közösségben elmélyített, hitvalló lelkiség.

- a) Tudatos megtisztulás szükséges egyházi kultúránkban általában, így nálunk is. Ennek része a sokak, köztük Ferenc pápa által hangsúlyozott szociológiai és/vagy pszichologizáló redukcionizmus (amely e tudományokat önmagukban tartja a probléma megoldásának), egy gnosztikusan elzárkózó, egyes témákra koncentrálni elitizmus, pelagianista, felsőbbrendű, moralizáló „helyreállítás” vagy a funkcionális elvetése.
- b) Preevangelizációs közeget, szemléletet kell megteremtünk. Át kell hidalni a hatalmas szakadékot, amely az egyház „tanítása” és a körülöttünk élők hétköznapi gondolkodása között tátong.

Ennek értelmében kiemelt cél az általános tapasztalat szerint nálunk is létező közösségen belüli passzív nagy többség elérése. Azé a „82 százaléka”, amely a leginkább és a legkevésbé elkötelezett két kisebbség között áll: tagjai nyitottak a hitre, néha eljönnek misére, ha ez nem is prioritás számukra (Bullivant, 2021). Konkrét diaszpórák közösségünket ma egyre kevésbé az anyagi szükség vagy érdekeszono-

ságok kötik össze, sokkal inkább a magyar otthon, a lelki stabilitás és a tudatos kötődés vágya egy fragmentált világban, kultúrában. A közösségi átalakulás fontos feladata, hogy ezt a passzív „82 százalékból” jobban képesek legyünk tudatosítani.

A környezetünkben látható alapvető emberi szükségleteket (biztonság, szeretet, elfogadottság, otthon és kötődés, stabil érzelmi és kulturális gyökerek stb.) kell megszólítanunk programjainkban, üzenetünkben. A Covid-időszak által megmutatott emberi törekénység ráirányította a figyelmet például a gyász jelentőségére és arra, hogy a gyász határozza meg, hogyan élünk a veszteség után (Bullivant, 2021).

A megszólításhoz azt kell nyújtani, ami hiányzik az embereknek, és nálunk – hit-tapasztalatunk szerint – megvan: pozitív, megerősítő és kihívás elé állító, az életet megváltoztatni képes evangéliumot és világos tanítást; nem megalkuvó igazságot, a gyakorlatban eligazító támpontokat a hétköznapiak értelmezéséhez; az elkötelezettségük által kihívás elé állító embereket és közösséget; végül vonzó, befogadó és megtartó, örömteli közeget. Mindezt világos vízióval, és akkor az idegenekből meghívottak, a megjelentekből tagok lesznek, a tagokból szolgálattevők – ha mindez valóban a közösség célja (Warren, 1995).

Mindennek indirekt útja lehet a programjaink ez irányú új fókuszja és a megerősített szolgáló szeretet látható tevékenységei. Direkt útja az így elért emberek személyes megszólítása, meghívása, az értük való ima.

- c) Sokkal jobban a világiak felelősségére kell épülnie e közösségnek. Ennek gyakorlati oldala, hogy a diaszpórában egyre nehezebb lesz a lelkipásztori szolgálat fenntartása. Ennél fontosabb azonban, hogy ki kell lépünk a „megszokott” klerikalizmusból, amely fogyasztóvá degradálja a közösséget. Érdekes módon a világiak missziós tudatára építő újfajta egyház képe egybeesik annak tapasztalatával, hogy a „szükség van rád” segítségkérés a legjobb út a passzív megszólítására, bevonására.
- d) Nem elég, ha csak a meglévő fenntartására figyelünk, hiszen ennek ereje, lendülete elveszett a már felsorolt sok ok miatt. Missziós egyházzá, közösséggé kell válnunk. A „programok” helyett Jézussal való találkozásra kell hívunk; csupán toborzás helyett valódi formációra, a karizmák megkülönböztetésére van szükség; az alkalmi feladatra való elköteleződésen túl egész életünk Jézusnak való elköteleződése szükséges; a létszámok fenntartása helyett olyan közeget kell teremteni, amely a tanítványság felé vezet (Weddel, 2017).

- e) A sokféle megújulási program közül nekünk sokat segített a baltimore-i Rebuilt program.¹¹ Ez a plébániai élet fókuszának beállítását segítette azzal az egyszerű meglátással, hogy rendezzünk mindent a valóban megszólító, a következő héten irányt adó vasárnapi üzenet köré.
- f) Az egyház küldetése, hogy minden embert továbbsegítsen személyes lelki tapasztalata útján, és így elvezessen a tudatos tanítványsághoz. Minden megkeresztelt megkapja a számára szükséges kegyelmet, sőt mások szolgálatára is. Ez utóbbiak a karizmák, mások szolgálatának egyedi adottságai. A korai egyház bőségesen megtapasztalta éltető hatásukat, lásd az Apostolok cselekedeteinek bármely fejezetét. Hova lettek ezek? Történetileg nézve a fordulópont a kereszténység IV. századi uralkodóvá válása, amely után – hosszú időre – a karizmák mintha eltűntek volna, illetve a szerzetesi élet, a szentek ritka, rendkívüli tapasztalatává redukálódtak volna. A XX. század megélései, teológiai megújulása hozott ebben változást (lásd például a II. vatikáni zsinat *Lumen gentium* kezdetű dokumentumát 1963-ból). A XXI. században a kereszténység kisebbségivé vált, sokszor üldözött, de semmiképpen nem előnyt hozó állapota teremt ma új kihívást, hogy visszatérjünk a tudatosan vállalt, személyes karizmákra és küldetésre épülő közösségek általánossá válásához: ez fog gyümölcsözni, minden más el fog halni.

Mindezek elsődleges közegének a plébánia közösségét tekintjük. Hisszük, hogy ez nem idejétmúlt intézmény, hanem rendkívül rugalmas, a helyi közösség nyitottságának és missziós kreativitásának megfelelően (*Evangelii gaudium* 28).

- g) E megújulás lehetőségére hívott a Covid-járvány idején zajló NCD (Natural Community Development, azaz Természetes Közösségfejlődés)¹² folyamata, amely megmutatta, hogy még a közösséget hordozó szűkebb rétegnek is egyensúlyba kell hoznia erős szolgáltól oldalát a gyengébb lelkiségi és személyesebb közösségi oldalával (Schwartz, 2012).
- h) Emellett újra felismerjük az otthoni asztalnál találkozó családegyház fogalmát. Az ókeresztény egyház otthonokban találkozott a kenyértörés céljából (ApCsel 2,46), teljesen építve a zsidó hagyományra, amelyben minden étkezés alkalom volt Isten dicsőítésére (O’Loughlin, 2020b). A Covid megtanított a családegyház fogalmára. Ez – kitágulva a kisközösségek imahálózatával – meg tudja újítani az egyházat.

¹¹ – <https://www.rebuiltparish.com>

¹² – www.ncd.hu

Közösség és kultúra – kitágult „magyar misszió”

A Covid-járvány miatt sok szervezet különben is nehéz helyzete még problémásabbá vált, válik.

Ezért még fontosabb, hogy a legerősebb diaszpóráközösségként összefogó, befogadó közösséggé, igazi északkelet-amerikai magyar misszióvá váljunk. Ez ma már realitás a tágabb torontói agglomerációs térség számára és azon messze túl is.

Az ökumenikus folyamat is felerősödhet, hiszen az online világban jobban eltűntek a különbségek, és – a felszínen legalábbis – mindenki ugyanazt tehette (O’Loughlin, 2020a).

Az egyéni befogadás/kirekesztés sajátos területe a beoltottság meglétének vagy hiányának mély és veszélyes megosztó hatása. Ezért tudatosan szeretnénk minden erővel megakadályozni ezt a reálisan létező veszélyes folyamatot, hogy ennek „vítája” miatt bárki is kiszorítva érezze magát közösségünkben. Például érdemes a templomi padsorok egy részét huzamosabban is fenntartani azok számára, akik a távolságtartást szeretnék folytatni. Ez a viselkedés bátorít a visszatérésre, de nem különít el bántóan embereket.

a) Kreatívan használjuk az „új norma” által diktált kereteket.

Lassan kilépünk a lezárt időszakából, és amit találunk, az nem a régi világ lesz, hanem egy erősen átalakult életmód. Mivel a bezártság egyénre, családra és közösségre kifejtett romboló hatását egyre jobban látjuk, fontosnak tartjuk jelét adni annak, hogy nem lehet normálisnak elfogadni ennek „szükségállapotát”. Mivel a káros hatások arányosak a bezártság fokával és időtartamával, kanadai közösségeinkben nagyobb károk történtek, mint a nyugati világ más országaiban.

Ezért a következő időszakban mindent megteszünk, hogy – a szabályokat betartva – minél több programot lehessen visszahozni a személyes találkozás keretébe, s így lelkileg és emberileg megerősítő, építő évzárast tudjunk megteremteni. A misék mellett az elsőáldozási és bérnálási felkészítők, az online imacsoportok évzáró személyes találkozója, a vesperás stb. mind idetartozik. Amit és ahogyan lehet, azt az online térből minél előbb visszahozzuk a személyes találkozás terébe. Mivel életünk középpontja a vasárnapi közösségi istentisztelet, világosan kell látni, hogy az eddigi online közvetített forma szükségmegoldás, amely nem tudja helyettesíteni a személyes jelenlétet. Például a szombat esti angol mise, a szentségimádások vagy a vesperás esetében a harmadik nyitás elején azonnal megszüntettük az online közvetítést – szemben a más indíttatású magyar miseközvetítéssel.

- b) Új, online/offline hibrid szolgálat indult el egy még tágabb területen. A Covid miatt ki kellett alakítanunk az online szolgálatokat. Ez mára minőségi, sok lábon álló, lelki és kulturális programokat egyaránt magában foglaló széles kínálattá vált, melynek lényegi eleme a belső, „saját gyártású” programok mellett, hogy egyre erősebben építünk partnereink¹³ jó anyagaira, illetve, hogy 2020 novemberétől a EWTN/Bonum immár folyamatosan veszi át programjainkat, amelyek így Magyarországon is követhetők. Érdekes módon – a visszajelzések alapján – az anyországiak számára is érthető és élvezhető a diaszpórában elmondott prédikáció, ami talán az ott elszigeteltséget megélő pap számára is lehetőségeket nyit meg a nagyobb lelki vérkeringésbe való vissza-, illetve bekapcsolódáshoz.

Az online szolgálat megmutatta, hogy mindez nemcsak a „saját” közösségünk számára életbevágó, de így egy tágabb észak-amerikai, „keleti parti” virtuális plébániai szolgálatot is el tudunk látni a magyar bázissal már nem rendelkező diaszpóra számára, amely ezt igényli. Mindez nemcsak a határfokot növeli (és a fenntarthatóságot is segíti), hanem széles körű online lekipásztori együttműködést tesz lehetővé a magyar jezsuitákkal és műveikkel. Mivel a magyar jezsuiták újra segítenek egy szerzetes Montrealba küldésével, szeretnénk közösen ellátott, még tágabb szolgálatot felépíteni Kelet-Kanadában. Ez hasonló ahhoz a tapasztalathoz, ahogy a cserkészetben is látjuk, hogy két, egymás relatív közelségében kialakuló csapat mennyivel több az egynél. Ezzel nagyon is pozitív feszültségeket teremtő kapcsolatokat lehet beindítani, és a lelkesedést tartósabban is megőrizni, táplálni.

- c) Világosabb lett az igény a személyes közösségi találkozás mélységére. Ezt nemcsak a „megérzés” tudatosítja bennünk, hanem erre jutottunk a 2020/21-es NCD-folyamat felmérése során is. Az NCD-modell eszközrendszerét használtuk egy éves képzés során. 2020 októbere és 2021 júniusa között havonta két órára találkoztunk online, hazai animátorok segítségével. A résztvevőket, mintegy harminc főt, a közösség aktív rétegéből hívtuk meg, reprezentálva a különböző korosztályokat és értékeket. A közösség NCD Állapotfelmérésének eredményeire rátekintve több kérdés vált hangsúlyossá és vita tárgyává. A közösség a szolgálatok működtetése területén láthatóan igen erős és hatékony, de ez nem elégíti ki a tagok igényeit. A közösség és főleg a fiatalabbak hiányként élik meg a kapcsolatok és a megélt-megosztott hitélet területének gyengeségét. A folyamat során ilyen kérdések merültek fel bennünk:

13 – Elsősorban a magyar és kanadai jezsuiták, illetve a Word on Fire (USA) és a St Augustin Institute (USA) online anyagait használjuk fel.

- Vajon az, hogy a közösség a szolgálatok működtetése területén igen erős és hatékony, kielégíti-e a közösségi tagok igényeit – vagyis a közösség egyáltalán hiányként éli-e meg a kapcsolatok és a megélt-megosztott hitélet területének gyengeségét?
- Vajon a közösségi tagok közötti kapcsolatok gyengesége-hiánya csupán „jó magyar szokás”, vagy a diaszpórahelyzet elkerülhetetlen következménye?
- Vajon a közösség erős kulturális elkötelezettsége magyarázza, esetleg pótolja a kapcsolatokban és a megélt-megosztott hitéletben mutatkozó hiányokat?
- Vajon az erős kulturális identitás mellett vagy azon túl szükség van-e a közösségben más elkötelezettségre? Igény van-e erős személyes kapcsolatokra, mély, megélt és megosztott istenkapcsolatra?

Válaszunk, hogy prioritásként kezeljük a kisközösségek és a személyes kapcsolatok minden formájának megismertetését, elterjesztését.

- d) A kreativitás és a rugalmasság felértékelődik felgyorsultan és radikálisan változó világunkban. Olyan új közösségi, vezetési, kommunikációs struktúrákra van szükség, amelyek képesek proaktívan válaszolni a kihívásokra. Ezért az ezeket elősegítő közösségi megkülönböztetés és tudatos reflexió kultúráját kívánjuk előmozdítani.

Új területek értékelődnek fel, és új célok születnek. Például a félelem kultúrájával (amelyet a kanadai média sugároz 2020 márciusa óta) tudatosan szembe kell fordulni, és ellen kell állni neki. Félelem és elzárkózás helyett pozitív célokat és értelmet kell keresni és találni. Ebben az egyház sokat segíthet. Felértékelődtek a helyi kirándulások (szemben a korábbi utazásokkal és a fiatalok esetében a sportklubbal), felfedezve környezetünk értékeit, illetve az egészséges életmód tudatosabb keresése is erősödött. A mindezen területeken megszülető közösségi válaszok segíthetnek a régi-új közösségek felépítésében.

- e) Angol nyelvű szolgálatunk és az ennek során elért közösség létszáma és elkötelezettsége meglepően megnövekedett a bezártság alatt. Miért? Mert egyértelműbb a motivációjuk (a hit hétköznapi megélése), a bezártság idején is jobban ki tudták és ki akarták használni a kikapukat (mert nagyjából a szomszédságban élnek).

Tudatosan építünk a kisebb, személyesebb kapcsolatokon alapuló, befogadóbb, rugalmasabb közösség előnyére. Éppen ezért itt tudjuk elindítani a gyorsabb átállást az offline térbe, mintát adva a magyar közösségnek is.

Kitekintés

Lehet-e és hogyan lehet „nyájszagú” a pásztor a diaszpórában a Covid-járvány után, azaz megújítható-e a diaszpóra lekipásztori ellátása? – volt az indító kérdésünk. Lehet-e erre válaszolni már ma?

Hiszem, hogy szükséges a lekipásztori ellátás megújítása. A „nyájszagú”, azaz közösségéhez közel álló pásztorra ugyanúgy, sőt jobban szükség lesz, mint eddig. Ami történt, az „csupán” radikálisan felgyorsította a világunkban már korábban is zajló folyamatokat, elvett korábbi eszköztárunkból: alapvetően elragadta a folyamatos, organikus egyházi átalakulás lehetőségét. Ez rugalmasabbá, gyorsabban reagálóvá, alternatívákban is gondolkodni tudóvá, egy-egy eseményből túl nagy konzekvenciákat le nem vonóvá is alakított minket. Ott is ajtókat nyitott, ahol csak falakat gondoltunk, és a falakon túl élő igazakkal ismertetett meg minket, akiktől eddig nem is tudtunk, és akik miatt ezeket az új ajtókat nyitva kell tartanunk. Az egyház fogyatkozó létszámára talán ez ad választ: az együttműködés, a redundanciák elhagyása, a távolabbi összedolgozás és így a lehetőségek messzebbre terjedése, kihatása révén is. Ha a mécsesben fogy is az olaj, most mintha messzebbre világítana. Ez újfajta Covid-tapasztalat, ismerkedjünk meg vele, használjuk! A Lélek útjai kiismerhetetlenek, csak azt tudjuk, hogy a jó felé visznek minket. Engedjük hát el a régit, hogy elvezethessen az újra!

A 2021/22-es év meghatározó lesz abból a szempontból, hogy – a reményünk szerint a mostanihoz képest szabadabb keretek között – képesek leszünk-e a bizalommal teli ugrásra a még kevésbé belátható jövőbe. Ennek újfajta útnak kell lennie, erősen építve az ignáci megkülönböztetés folyamatos alkalmazására. Tágabb egyházunkban ezt a „zsinati” útnak nevezik. Minél inkább be tudjuk építeni a hétköznapijainkba, annál inkább tudunk válaszolni a napról napra érkező kihívásokra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁBA SZILVIA (2015): *Magyar identitás a tengerentúli diaszpórában*, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola Politikatudományi Program.
- BARNA (2020a): *One in three practicing Christians has stopped attending Church during COVID-19*, 2020. 07. 08., <https://www.barna.com/research/new-sunday-morning-part-2> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- BARNA (2020b): *What research has revealed about the new Sunday morning?*, 2020. 06. 03., <https://www.barna.com/research/new-sunday-morning/> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- BULLIVANT, STEPHEN (2021): *Catholicism after Coronavirus – A Post-COVID Guide for Catholics and Parishes*, Park Ridge, Word on Fire.
- CHAPUT, CHARLES J. (2017): *Stranger in a Strange Land – Living the Catholic Faith in a Post-Christian World*, New York, Henry Hol Co.
- CHU ILO, STAN (2020): *Can prayer save us from COVID-19? – There is a difference between fideism and finding strength through faith*, 2020. 03. 21., <https://international.la-croix.com/news/religion/can-prayer-save-us-from-covid-19/12039> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- FERENC PÁPA (2020): *Álmodjunk együtt – Út egy jobb jövő felé*, Budapest, 21. Század Kiadó.
- FOGARASI MIKLÓS (2008): A Kárpát-medencéből újonnan érkezők és bevonásuk a cserkészetbe, *Vezetők Lapja*, 55. évfolyam 2008/102., 15–19.
- GAULMYN, ISABELLE DE (2020): *Freeing God from lockdown – When will Catholics be able to gather for Mass again?*, 2020. 05. 02., <https://international.la-croix.com/news/religion/freeing-god-from-lockdown/12284> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- GRAYLAND, J. P. (2020): *Pandemic and the dilemma of Catholic liturgy*, 2020. 04. 11., https://international.la-croix.com/news/pandemic-and-the-dilemma-of-catholic-liturgy/12154?utm_source=Newsletter&utm_medium=e-mail&utm_content=13-04-2020&utm_campaign=newsletter_crx_lci&PMID=718a5b41ea7a802f0c70fdb712eab840 (letöltve: 2021. 09. 09.).
- GRIMM, WILLIAM (2020): *What will happen when the shutdown ends? The post-pandemic parish will be the „report card” of the pre-pandemic parish*, 2020. 04. 23., <https://>

international.la-croix.com/news/religion/what-will-happen-when-the-shut-down-ends/12231 (letöltve: 2021. 09. 09.).

- HARARI, YUVAL NOAH (2020): *The world after coronavirus*, 2020. 03. 20., <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- HENNEZEL, MARIE DE (2020): „Old age, a journey to the inner self” – Psychologist and popular author says current pandemic is opportunity to overcome our denial of death, 2020. 05. 16., <https://international.la-croix.com/news/religion/old-age-a-journey-to-the-inner-self/12375> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- KOSTYA SÁNDOR, DR. V. (1994): *A Szent Erzsébet egyházközség és plébániatemplom története*, Toronto, Szent Erzsébet Plébánia.
- MALLON, JAMES (2014): *Divine Renovation – From Maintenance to a Missionary Parish*, Toronto, Novalis.
- MALLON, JAMES (2016): *Divine Renovation Guidebook – Step-by-Step Manual for Transforming Your Parish*, Toronto, Novalis.
- MARSHALL, TAYLOR (2020): *Post-Covid19 Catholicism – 10 Predictions of What Might Change in Catholic Practice*, https://www.youtube.com/watch?v=Cw_MpeXHOe0&ab_channel=DrTaylorMarshall (letöltve: 2021. 09. 09.).
- O’LOUGHLIN, THOMAS (2020a): *An ecumenical moment – Easter solidarity in crisis*, 2020. 04. 07., <https://international.la-croix.com/news/religion/an-ecumenical-moment-easter-solidarity-in-crisis/12130> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- O’LOUGHLIN, THOMAS (2020b): *Praying at home during this Coronavirus Holy Week*, 2020. 04. 03., <https://international.la-croix.com/news/religion/praying-at-home-during-this-coronavirus-holy-week/12118> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- ÖRKÉNY ANTAL (2020): *Megváltozik a világ a Covid után, sőt már meg is változott*, 2020. 04. 24., <https://index.hu/belfold/2021/04/24/valsag-koronavirus-jarvany-orkeny-antal-szociologia> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- RQUIER, CAMILLE (2020): *Catholic philosopher says COVID-19 reveals crisis of faith... and doubt*, 2020. 04. 09., <https://international.la-croix.com/news/religion/catholic-philosopher-says-covid-19-reveals-crisis-of-faith-and-doubt/12147> (letöltve: 2021. 09. 09.).
- SCHWARTZ, CHRISTIAN A. (2012): *The 3 Colors of Community*, Port Hope, Fordelem.

- THE TRUTH AND RECONCILIATION COMMISSION OF CANADA (2015): *Honouring the Truth, Reconciling for the Future*, https://ehprnh2mwo3.exactdn.com/wp-content/uploads/2021/01/Executive_Summary_English_Web.pdf (letöltve: 2021. 09. 09.).
- WARREN, RICK (1995): *The Purpose Driven Church*, Grand Rapids, Zondervan.
- WEDDELL, SHERRY A. (2017): *Fruitful Discipleship*, Huntington, Our Sunday Visitor.
- WHITE, MICHAEL – CORCORAN, TOM (2013): *Rebuilt – The Story of a Catholic Parish*, Notre Dame, Indiana, AVE Press.
- WILKES, PAUL (2001): *Excellent Catholic Parishes – The Guide to Best Places and Practices*, New York, Paulist.

PASTORAL CARE IN AN ETHNIC PARISH – ON NEW WAYS

A REFLECTION ABOUT THE POST-COVID RECONSTRUCTION

Abstract

In the previous century, the presence of Hungarian pastors in the diaspora communities was one of the main pillars of continuity. The past decades have brought increased secularization and assimilation. These have, in some locations, been tremendously speeded up by the lengthy and radically constrained pastoral opportunities brought on by the long COVID pandemic. This missive examines, from three aspects, the possibility of a fundamental shift in the numbers of the ministers in the diaspora and thus its effect on the services offered: a) Through actual experiences of the past and present of the Catholic community of Toronto; b) Examine the diaspora existence, the basic criteria for preserving identity, and c) Special attention to the challenges of a new, developing, hybrid world. Although this memorandum contains concrete, forward-looking possibilities, yet, fundamentally, it seeks to prepare for a new vision based on broad reflection.

Keywords: ethnic ministry, effects of COVID, rebuilding in the new contexts

Forrai Tamás Gergely SJ

Történelem–latin szakon végzett az ELTE-n, illetve filozófiai és teológiai tanulmányokat folytatott a budapesti Hittudományi Akadémián. 1990-ben belépett a jezsuita rendbe. Filozófiát tanult Münchenben és teológiát Dublinban. 1995–1996-ban a Faludi Ferenc Akadémia, illetve 1999 és 2010 között a miskolci jezsuita gimnázium szakmai programján dolgozott. Magyar jezsuita tartományfőnök volt 2010 és 2017 között. Azóta a torontói közösség plébánosa.

